

Bijlage bij brief over de totaalbeelden IBT 2024

Achtergrondinformatie bij totaalbeelden IBT 2024

Het totaalbeeld 2024 gaat over het toezichtjaar 2023. Op basis van de uitkomsten van de toetsing zijn risico's en/of verbeterpunten benoemd, die dit jaar (2024) opgepakt moeten worden.

Kleur domeinen

Per domein kunnen de kleuren groen, oranje of rood worden toegekend. De kleuring heeft een signaalfunctie en is niet bedoeld als 'goed' of 'fout'. Wanneer een domein oranje of rood kleurt, betekent dat dat de provincie risico's ziet waarop in haar ogen actie nodig is en waarover de provincie, in aansluiting op het beoordelingskader IBT, in gesprek gaat met de gemeente.

Voor het domein financiën geldt dat GS, in het kader van het provinciale financieel toezicht, de gemeenten in december 2023 geïnformeerd heeft of zij in 2024 onder repressief of preventief toezicht valt. In het geval van preventief toezicht, is de score op IBT-financiën rood. Bij repressief toezicht zijn groen en oranje mogelijk.

Kleur totaalbeeld

Ook het totaalbeeld zelf heeft een kleur (eindkleur). Uiteraard is een goede uitvoering van taken op alle domeinen van belang. Om recht te doen aan de verschillen is ervoor gekozen om bij het bepalen van de eindkleur de domeinen verschillend mee te laten wegen:

- Financiën weegt het zwaarst (gewicht 3), omdat dit doorwerkt op alle gemeentelijke beleidsterreinen.
- Wabo en Wro wegen middelzwaar (gewicht 2 per domein). Wabo, omdat dit de gezondheid en veiligheid betreft en dit domein sinds 1 oktober 2012 ook flink is uitgebreid door overdracht van de taken van de Inspectie Leefomgeving en Transport. Wro, vanwege de grote invloed op de leefomgeving en de provinciale belangen die hiermee gemoeid zijn.
- Informatie- & archiefbeheer, huisvesting statushouders en monumenten wegen het minst zwaar (gewicht 1 per domein).

De berekening is als volgt:

Domeinen:	Groen	Oranje	Rood
Financiën	0 punten	3 punten	6 punten
Wabo	0 punten	2 punten	4 punten
Wro	0 punten	2 punten	4 punten
Archief	0 punten	1 punt	2 punten
Statushouders	0 punten	1 punt	2 punten
Monumenten	0 punten	1 punt	2 punten

Laag toezichtregime < 5 punten	Gemiddeld toezichtregime, 5 - 9 punten	Hoog toezichtregime, > 10 punten

Totaalkleur geen groen

Wanneer het totaalbeeld van een gemeente oranje of rood is, zal ook een gesprek tussen de Commissaris van de Koning en de burgemeester plaatsvinden.

Relevante ontwikkelingen

Het interbestuurlijk toezicht is in Overijssel gefocust op de zes toezichts-domeinen. Die domeinen zijn dynamisch en in ontwikkeling. Het is gebruikelijk om voor die domeinen jaarlijks een korte doorkijk te geven naar toekomstige ontwikkelingen. Die doorkijk is hieronder weergegeven.

Financiën

Gemeenten zijn geconfronteerd met ontwikkelingen die het lastig maken om ver vooruit te kijken. Er is bijvoorbeeld onzekerheid of - en zo ja - in welke omvang gemeenten extra middelen krijgen voor de jaren 2026 en 2027 (ravijnjaren) en over de uitwerking van een nieuwe financieringssysteem. De afhankelijkheid van inkomsten van het Rijk bij gemeenten is groot. Door de val van het kabinet deze zomer duurt die onzekerheid voor gemeenten langer. Het vormen van een nieuwe coalitie laat op zich wachten. Er worden besluiten verwacht over o.a. de opschalingskorting, de jeugdelden en de uitwerking van de nieuwe financieringssysteem.

De VNG heeft gemeenten opgeroepen om bij de begroting 2024 realistisch te ramen en eventueel tekorten in 2026 en 2027 zichtbaar te maken en niet direct te bezuinigen. Dit houdt verband met de disbalans die vanaf 2026 ontstaat tussen taken en middelen. Het gevolg is dat van de 25 gemeenten er 19 gemeenten zijn die een begroting 2024 hebben vastgesteld waarbij de laatste jaarschijf van de meerjarenraming (2027) niet structureel sluitend is bevonden door de financieel toezichthouder.

Omgevingsrecht (Wabo)

Binnen het domein Omgevingsrecht (voorheen Wabo) spelen er diverse ontwikkelingen. De commissie Van Aartsen heeft in 2021 tien aanbevelingen gegeven om te komen tot een toekomstvast, effectief, slagvaardig en toekomstgericht stelsel Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Dit heeft geleid tot het interbestuurlijk programma versterking VTH. Dit interbestuurlijk programma is een samenwerking van het Rijk, VNG, IPO en Omgevingsdienst NL samen. In dit programma wordt gewerkt aan de concretisering en uitvoering van negen van de tien aanbevelingen van de commissie Van Aartsen. Het programma heeft een looptijd van twee jaar (2022-2024). Het eerste jaar is gewerkt aan het aanscherpen van de wijze van uitvoering en concretisering van de aanbevelingen. Het tweede jaar wordt gebruikt voor de implementatie. In de loop van 2024 komt het programma ten einde.

Wetgeving: Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen in werking getreden. Deze laatste wet is alleen voor het onderdeel nieuwbouw gevolgklasse 1 in werking getreden. Waarschijnlijk volgt per 1 januari 2025 ook de verbouw gevolgklasse 1. Beide wetten hebben invloed op de wijze waarop vergunningverlening, toezicht en handhaving van de fysieke leefomgeving worden uitgevoerd. In de uitvoeringsprogramma's 2024 is zichtbaar dat de planning bij gemeenten grotendeels nog gebaseerd is op de Wabo. Hiervoor is gekozen vanwege de onzekerheden rondom de prognoses voor aantallen en kengetallen. Het komende jaar zal duidelijk worden of gemeenten zich de nieuwe werkwijze voldoende eigen hebben gemaakt.

Omgevingsrecht (Wro)

De omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Veel vertrouwde instrumenten zoals bestemmingsplannen, natuur- of watervergunningen en verschillende beleidsnota's, komen te vervallen en worden in een nieuw jasje gestoken. We krijgen maken met het omgevingsplan, de omgevingswaarde, BOPA's en een grotere ruimte voor overheden om de verschillende belangen tegen elkaar af te wegen.

Gemeenten krijgen een overgangstermijn voor het vaststellen van de omgevingsvisie. De verplichting voor gemeenten om een omgevingsvisie te hebben en het tijdstip daarvoor wordt bij koninklijk besluit vastgelegd. Deze datum is bepaald op 1 januari 2027.

De gemeenten in Overijssel zijn druk bezig met de uitvoering van de omgevingswet. Zo heeft een groot aantal gemeenten al een Omgevingsvisie vastgesteld.

Omgevingsrecht (Erfgoed)

- Belangrijk aandachtspunt zijn de ontwikkelingen in verband met de Omgevingswet: we proberen te achterhalen in hoeverre gemeenten Erfgoed goed betrokken hebben bij hun voorbereiding hierop. Andersom gaan we zelf ook na hoe we binnen IBT kunnen meebewegen op deze ontwikkeling; bijvoorbeeld in het kader van "samen met de gemeente maken van een nieuw beoordelingskader".
- Ook is er vanuit de provincies gezamenlijk aandacht voor het IBT domein Erfgoed. Zo wordt er gekeken of er een meer eenduidige aanpak gevonden kan worden en hierbij een gedeelde (minimale) vorm van beoordelingskader. De provincies staan hier op dit moment nog verschillend in, de vraag is dus of deze gezamenlijkheid gevonden kan worden.

Huisvesting statushouders

Voor huisvesting statushouders geldt dat de taakstelling ook in 2024 onverminderd hoog zal blijven. In de eerste helft van 2024 komt de taakstelling voor Overijssel in totaal uit op 1249 voor huisvesting van statushouders. Het is van groot belang dat gemeenten blijven inzetten op de realisatie van voldoende sociale (betaalbare) woningbouw om statushouders en andere aandachts-groepen te kunnen huisvesten. Gezien de grote druk op opvanglocaties is het belangrijk dat statushouders ook uitstromen naar definitieve huisvesting.

Daarnaast kan ook gekeken worden naar de inzet op mogelijke tussenvoorzieningen voor statushouders. De statushouders in de tussenvoorzieningen tellen mee voor de taakstelling en het voordeel van een tussenvoorziening is dat de statushouders alvast kunnen wonen en werken in regio waar ze definitieve huisvesting zullen krijgen. Het Rijk werkt momenteel diverse ondersteuningsmogelijkheden uit voor dergelijke tussenvoorzieningen. Ook kan het Aanjaagteam Woningbouw vanuit de provincie ondersteunen in het vinden van creatieve huisvestingoplossingen. Tot slot kunnen gemeenten ook (regionale) afspraken maken over het eventueel uitruilen van taakstellingen voor huisvesting van statushouders, reguliere asielopvang en de opvang van Oekraïense vluchtelingen.

Informatie- en archiefbeheer

De gemeenten in Overijssel zijn druk bezig om hun informatiehuishouding en -beheer (nog) beter op orde te krijgen. In meerdere gevallen kost het nog enkele jaren voordat de basis op orde is. Tegelijkertijd worden de overheden in 2024 en 2025 geconfronteerd met nieuwe regelgeving met veel impact op de informatiehuishouding, waaronder Europese verordeningen zoals de AI-Act en de nieuwe nationale Archiefwet. Afhankelijk van de snelheid waarmee de nieuwe Tweede Kamer dit oppakt, is de nieuwe Archiefwet te verwachten in 2025.

In het wetsontwerp zijn een paar zaken aangekondigd waar gemeenten zich op kunnen voorbereiden:

- 1) het verplicht aanwijzen van een archivaris als verantwoordelijke voor toezicht op niet-overgebracht archief en overgebracht archief;
- 2) het vormgeven van (nieuw!) een archiefdienst waar overgebracht archief wordt beheerd én actief ter beschikking wordt gesteld voor publiek;
- 3) wijziging van de grondslag voor openbaarheidsbeperkingen;
- 4) het verplicht overbrengen van informatie na (nieuw!) 10 jaar;
- 5) het verplicht vormgeven van duurzame toegankelijkheid (DUTO) en toepassing van de Baseline informatiebeveiliging (BIO) bij nog niet overgebrachte informatie;
- 6) strengere eisen voor het uitvoeren van migratie van informatie;
- 7) verschillende processen waarop de archivaris verplicht geconsulteerd moet worden bij beheerhandelingen door de organisatie.

Voor gemeenten die nog volop in transitie zijn met betrekking tot de informatiehuishouding wordt het volgen en implementeren van nieuwe aanstaande wetgeving een grote uitdaging. In het bijzonder ook in de relatie naar gemeenschappelijke regelingen waar zij in deelnemen, omdat ook daar nieuwe eisen voor opgesteld worden als het gaat om informatie- en archiefbeheer. In Twente is deze opgave onderkend en hebben de 14 gemeenten en enkele gemeenschappelijke regelingen elkaar gevonden in een gezamenlijke aanpak van de archief- en informatiebeheervraagstukken die op hen afkomen.